

OBLICZA WSPÓŁCZESNEJ AFRYKI

Co oznacza i skąd się wzięło określenie „Czarny Ląd”? Co młodzi Afrykanie sądzą o powszechnych stereotypach dotyczących Afryki? Czy fotografię wykonaną na jednej z ulic Johannesburga można pomylić ze zdjęciem zrobionym w Nowym Jorku czy San Francisco? Co wiemy o kraju, jakim jest Ghana?

Zapraszamy na warsztaty poszerzające wiedzę o Afryce, skłaniające do refleksji nad stereotypami dotyczącymi kontynentu afrykańskiego oraz zachęcające do dalszego samodzielnego poszukiwania informacji o Afryce w literaturze antropologicznej.

Cele:

- ➔ poszerzenie wiedzy o Afryce;
- ➔ przełamywanie stereotypów o Afryce;
- ➔ spojrzenie na Afrykę z perspektywy turystyki i podróży;
- ➔ przybliżenie wybranych tematów podejmowanych w badaniach etnograficznych prowadzonych w Afryce;
- ➔ zwiększenie wiedzy o antropologii jako dyscyplinie naukowej oferującej wiedzę pozwalającą na głębsze zrozumienie poszczególnych regionów świata.

ZADANIE PIERWSZE

AFRYKA, CZYLI...?

Zadanie ma na celu wprowadzenie do tematu spotkania i określenie ram wiedzy grupy na temat Afryki. Dyskusję rozpocznij od pokazania mapy fizycznej i politycznej kontynentu afrykańskiego oraz zadania dwóch pytań: *Co wiecie o Afryce? Jakie są Wasze pierwsze skojarzenia z Afryką?* Podsumuj rozmowę, podkreślając najważniejsze wyłaniające się z niej wątki.

Mapa może być fizyczna i/lub polityczna. Sugerujemy umieścić ją w miejscu dobrze widocznym dla uczestniczek i uczestników na cały czas trwania zajęć

ok. 5 minut

dyskusja

prezentacja (slajd nr 2)

mapa kontynentu afrykańskiego

ZADANIE DRUGIE

QUIZ WIEDZY O AFRYCE

Zadanie ma na celu przekazanie podstawowej wiedzy o kontynencie afrykańskim. Przeprowadź z grupą poniższy quiz wiedzy o Afryce. Po znalezieniu prawidłowej odpowiedzi skomentuj kwestię poruszoną w danym pytaniu. Zachęć uczestniczki i uczestników do aktywnego włączania się w rozmowę.

ok. 10 minut

quiz na forum klasy, dyskusja

prezentacja (slajdy nr 3-13)

■ **01.** Ile jest niepodległych państw afrykańskich?

- A.** 35
- B.** 54
- C.** 72

→ Prawidłowa odpowiedź: **B**

Komentarz:

Na kontynencie afrykańskim znajdują się 54 państwa zaliczane do krajów afrykańskich. Poza nimi w Afryce znajduje się także 5 terytoriów należących do krajów niezaliczanych do afrykańskich (tj. posiadających główne metropolie na innych kontynentach). Są to: Ceuta, Melilla, Wyspy Kanaryjskie (Hiszpania), a także Madera, wyspy Selvagens (Portugalia) i Sokotra (Jemen).

■ **02.** Ilu języków używa się w Afryce?

- A.** 276
- B.** ok. 500
- C.** ok. 2 tysięcy

→ Prawidłowa odpowiedź: **C**

Komentarz:

Najwięcej użytkowników ma język suahili. Oprócz języków afrykańskich na co dzień używa się m.in. także języków europejskich – do najpowszechniejszych należą angielski, francuski i portugalski. W prezentacji na slajdzie z odpowiedzią widoczne jest pytanie *Cześć, jak się masz?* zapisane w języku suahili (Habari yako, unaendeleaje?).

■ **03.** Skąd pochodzi określenie „Czarny Ląd”?

- A.** Od nawiązania do koloru skóry większości ludności zamieszkującej Afrykę
- B.** Od ciemnego koloru gleb (czarnoziemy)
- C.** Od określenia na nieznaną, niezbadaną terytorię

→ Prawidłowa odpowiedź: **C**

Komentarz:

Określenie „Czarny Ląd” ma swoje źródło w książce „Through the Dark Continent” wydanej w 1878 roku autorstwa Walijczyka Henry’ego Mortona Stanleya. Używając określenia „czarny”, „ciemny” kontynent, Stanley odwoływał się do obszarów nieopisanych, nieprzebadanych.

04. Jaka religia ma najwięcej wyznawców w północnej części kontynentu afrykańskiego?

- A. islam
- B. chrześcijaństwo
- C. różne afrykańskie religie rodzime

→ Prawidłowa odpowiedź: **A**

Komentarz:

Z jednej strony w Afryce kultywowane są rodzime religie afrykańskie (wierzenia tradycyjne). Z drugiej strony na kontynencie wyznawane są religie, które do Afryki przybyły z zewnątrz: chrześcijaństwo i islam. Te dwie monoteistyczne religie są dziś dominujące: wyznawcy islamu przeważają w północnej części Afryki, a chrześcijaństwa w południowej.

05. Do których z poniższych krajów uda się turysta/ka chcący/a wejść na Kilimandżaro, zobaczyć skalne kościoły z przełomu XII i XIII wieku i pójść na plantację wanilii?

- A. Do Tanzanii, Etiopii i na Madagaskar
- B. Do Kenii, Egiptu i na Zanzibar
- C. Do Malawi, Maroka i Mozambiku

→ Prawidłowa odpowiedź: **A**

Komentarz:

W części krajów afrykańskich turystyka stanowi bardzo istotny element gospodarki. Do najczęściej odwiedzanych przez turystów zagranicznych krajów należą Maroko, Republika Południowej Afryki i Tunezja (źródło: www.worldatlas.com).

ZADANIE TRZECIE

OBRAZY (NIE) Z AFRYKI

Celem ćwiczenia jest refleksja nad tym, jak młodzież postrzega Afrykę, oraz nad stereotypami na temat kontynentu afrykańskiego. Podziel grupę na 2–4-osobowe zespoły. Każdemu zespołowi rozdaj wydrukowane wcześniej zdjęcia z załącznika nr 1. Poproś, by uczestniczki i uczestnicy zastanowili się, czy dane zdjęcie zostało zrobione w Afryce czy nie, a także przedyskutowali, dlaczego przypisują bądź nie daną fotografię do kontynentu afrykańskiego. Wspólnie sprawdźcie poprawność odpowiedzi oraz podsumujcie dyskusję, zwracając uwagę na to, czy i jak wyobrażenia grupy i stereotypy na temat Afryki miały wpływ na uznanie danej fotografii za zrobioną w Afryce lub nie.

Załącznik zawiera zestaw zdjęć do pracy grupowej. Jeden cały zestaw przeznaczony jest dla jednej grupy. Wydrukuj tyle zestawów, na ile grup chcesz podzielić klasę w tym zadaniu.

10-15 minut

praca w grupach, dyskusja

prezentacja (slajdy nr 14-16)

załącznik nr 1: Obrazy (nie) z Afryki - zdjęcia

W załączniku nr 1 znajdują się następujące fotografie:

Zdjęcia z Afryki:

01. [Johannesburg, Republika Południowej Afryki, fot. Keenan Constance, Unsplash](#)

02. [Kair, Egipt, fot. Omar Elsharawy, Unsplash](#)

03. [Antananarywa, Madagaskar, fot. Hassanbeem, \(CC BY-SA 4.0\)](#)

04. [Fez, Maroko, fot. YoTuT, \(CC BY 2.0\)](#)

05. [Mali \(kobieta tuareska\), fot. Alain Elorza, \(CC BY-SA 2.0\)](#)

06. [Madagaskar, fot. Jacques Dillies, Unsplash](#)

Zdjęcia nie z Afryki:

01. [Hiszpania, fot. Shane Hauser, Unsplash](#)

02. [Numea, Nowa Kaledonia, fot. Jeremy Bezanger, Unsplash](#)

03. [Phnom Penh, Kambodża, fot. Vouchlim Ton, Unsplash](#)

04. [Ubud, Bali, fot. Radoslav Bali, Unsplash](#)

05. [Ciechanowiec, Polska, fot. Anna Czyżewska, \(CC BY-NC-SA 3.0 PL\)](#)

06. [Muzyk grający na didgeridoo - instrumencie australijskich Aborygenów, fot. Graham Crumb/Imagicity.com, \(CC BY-SA 3.0\)](#)

ZADANIE CZWARTE

MŁODA AFRYKA

10-15 minut

rozmowa,
prezentacja
filmów i muzyki

prezentacja
(slajd nr 17)

internet, linki
do materiałów
audiowizualnych

Celem ćwiczenia jest ukazanie życia i zainteresowań współczesnej afrykańskiej młodzieży i młodych dorosłych, a także ich odpowiedzi na stereotypy, z którymi się mierzą. Zaprezentuj uczestnikom i uczestnikom wybrane filmy, następnie porozmawiajcie o tym, czy obejrzone materiały odpowiadają wyobrażeniom grupy o życiu w Afryce współcześnie, a także na jakie stereotypy odpowiadają.

W tym miejscu możesz także zaproponować grupie dyskusję na temat tego, czy globalizacja i globalne trendy są częścią życia młodych ludzi żyjących w Afryce w podobny sposób, w jaki wpływają one na życie np. młodzieży żyjącej w Polsce.

Filmy do zaprezentowania:

01. [Angella Summer Namubiru - Reaction to Tiktok comments](#)
02. [Nneka - Heartbeat \(Official Video\)](#)
03. [Daaraj family - Baal ma \(Official Video\)](#)

Polecamy także:

01. [Angella Summer Namubiru](#)
02. [THIS IS HOW YOU RESPOND TO IGNORANCE || Angella Summer Namubiru VS her comment section](#)
03. [Muzyka z Malawi: Od klawiszy casio po medyczne bębny, dr Piotr Cichocki](#)
04. [Kandaka i Meheira: polityczna rola kobiet muzyczek w Sudanie, dr Katarzyna Grabska](#)
05. [2Baba - Smile \(Official Video\)](#)
06. [2Baba Ft. Syemca - Target You \(Official Video\)](#)
07. [Młodzi i sławni Afrykanie \(tytuł oryginalny: Young, Famous & African\)](#)

ZADANIE PIĄTE

TURYSTYKA W AFRYCE. KIERUNEK: GHANA!

ok. 10 minut

dyskusja

prezentacja
(slajd nr 18-19)

Pierwsza część ćwiczenia ma na celu wprowadzenie do tematu turystyki afrykańskiej. Dyskusję zacznij od zadania następujących pytań: *Czy ktoś z Was był w kraju afrykańskim? Jakim? Co może opowiedzieć o tym kraju?*

Podsumuj rozmowę, podkreślając najważniejsze wyłaniające się z niej wątki.

Druga część zadania ma na celu wprowadzenie podstawowych in-

formacji o Ghanie – państwie, o którym będzie mowa w dalszej części spotkania. Zapytaj uczestniczki i uczestników, co kojarzy im się z Ghaną, co wiedzą o tym kraju. Po zebraniu odpowiedzi przedstaw w zarysie podstawowe informacje na temat Ghany i turystyki w tym kraju (slajd numer 19):

Ghana to państwo położone w zachodniej Afryce nad Zatoką Gwinejską. Stolicą Ghany jest Akra. W kraju mieszka ponad 28 mln osób. W języku asante nazwa kraju oznacza „Król – Wojownik” i wywodzi się ze średniowiecznego państwa, imperium Ghany, istniejącego w Afryce zachodniej. Obecne państwo było kolonią brytyjską, a niepodległość uzyskało w 1957 r. Językiem urzędowym jest angielski.

Ghana na tle innych państw afrykańskich uznawana jest za kraj stosunkowo bezpieczny dla podróżnych i ma relatywnie rozwiniętą bazę turystyczną. Turyści najczęściej odwiedzają główne miasta i atrakcje przyrodnicze, przyciągają ich również dawne twierdze, zamki i faktorie, a także jezioro Wolta należące do największych sztucznych zbiorników na świecie. Walutą Ghany jest cedi, jednak możliwe są też płatności w dolarach amerykańskich. Ceny w Ghanie są zbliżone do cen w Polsce. Do przywożonych z Ghany pamiątek należą maski, figurki, kosze, wyroby ze srebra i złota czy bębny. Targowanie się podczas zakupów jest niemalże obowiązkowe.

ZADANIE SZÓSTE

ZROZUMIEĆ AFRYKĘ

Podziel klasę na kilka mniejszych grup (np. 3–4-osobowych). Każdej z grup rozdaj jeden z czterech materiałów źródłowych do opracowania (jeden materiał źródłowy może analizować więcej grup). Materiał źródłowy zawiera fragment filmowy dotyczący wybranego zjawiska charakterystycznego dla Ghany. Każda z grup ma ok. 15

min na zapoznanie się z materiałem i zastanowienie, jakie zjawisko kulturowe, społeczne bądź religijne przedstawia. Zadaniem każdej grupy jest próba nazwania zjawiska, o którym mowa, wyjaśnienia, na czym dane zjawisko polega, a także przedyskutowanie,

czy zjawisko to może występować także w innych państwach afrykańskich.

Wariant zadania: Po upływie 10 minut grupy pracujące na tym samym materiale mogą połączyć siły i przez kolejne 5 minut wymienić się spostrzeżeniami, sprawdzić, czy myśleli podobnie, analizując materiały.

Po pracy grupowej przeprowadź podsumowanie na forum klasy – poproś każdą grupę o krótką prezentację tematu, nad którym pracowała. Dopytaj, czy trudno było określić poszczególne zjawiska, odpowiedz ciekawostki związane z każdym tematem.

30 minut

praca w grupach,
z tekstem/filmem,
prezentacja
wyników,
rozmowa na forum

Załącznik nr 2:
Zrozumieć Afrykę -
materiały do pracy
grupowej

telefony/tablety/
komputery
z dostępem
do internetu

Załącznik zawiera cztery zestawy materiałów źródłowych do pracy grupowej. Wydrukuj tyle zestawów, na ile grup chcesz podzielić klasę w tym zadaniu.

Materiały źródłowe:

Przygotowując się do przeprowadzenia zadania, obejrzyj wykład *Pomiędzy marginalizacją a umocnieniem? Kobiety w katolicyzmie afrykańskim (przypadek Ghany)* wygłoszony w 2021 roku przez dr hab. Annę Niedźwiedź, prof Uniwersytetu Jagiellońskiego. Nagranie znajdziesz na stronie

 www.podroze.etnograficzna.pl Wykład pomoże Ci skomentować wyniki pracy uczniów oraz podsumować dyskusję.

01. Nazwa/opis zjawiska: wieloreligijna wspólnota lokalna, wieloreligijność

O zagadnieniu opowiada następujący fragment wykładu:

→ Początek: **00:20:01**

→ Koniec: **00:22:32**

Komentarz dla osoby prowadzącej:

Dla wielu mieszkańców Ghany wspólne jest doświadczenie wieloreligijności widoczne na poziomie najbliższego otoczenia – relacji sąsiedzkich czy życia wspólnot lokalnych. Osoby będące wyznawcami różnych religii, a jednocześnie będące np. sąsiadami mimo różnic wspólnie uczestniczą w uroczystościach religijnych. Ten wieloreligijny charakter wspólnot lokalnych jest nieodłącznym elementem życia. Jest to też element charakterystyczny wielu innych państw afrykańskich.

02. Nazwa/opis zjawiska: eklektyzm religijny, ekumenizm

O zagadnieniu opowiada następujący fragment wykładu:

→ Początek: **00:29:54**

→ Koniec: **00:33:12**

Komentarz dla osoby prowadzącej:

W Ghanie można zaobserwować ciekawy proces łączenia tradycji religii lokalnych i chrześcijańskich. Taki eklektyzm religijny występuje również w wielu innych krajach afrykańskich, w których po kolonizacji rozwinęło się chrześcijaństwo. Powszechne stało się dostosowywanie obrządku świąt np. katolickich do kontekstów lokalnej kultury, tzw. inkulturacja. Ciekawym przykładem jest Boże Ciało w Ghanie, które może być obchodzone w listopadzie ze względu właśnie na lokalne uwarunkowania, chociażby klimatyczne.

03. Nazwa/opis zjawiska: emancypacja kobiet afrykańskich, feminizm afrykański

O zagadnieniu opowiada następujący fragment wykładu:

→ Początek: **00:38:57**

→ Koniec: **00:41:53**

Komentarz dla osoby prowadzącej:

Feminizm afrykański jest to zjawisko, które ciągle się rozwija. Tak zwany „czarny feminizm” próbuje łączyć myśl globalną z tradycjami afrykańskimi, które są silnym elementem tożsamościowym. Z jednej strony w wielu krajach afrykańskich kobiety emancypują się, zdobywają nowe role kulturowe, społeczne i polityczne, walczą o równe prawa i zmieniają rzeczywistość. Z drugiej umacniają swoje pozycje w zastanych już systemach, szczególnie w rodach matrylinearnych, gdzie często są kapłankami, przewodniczkami duchowymi i tworzą grupy wsparcia dla kobiet.

04. Nazwa/opis zjawiska: migracje wewnętrzne, stereotypy północ–południe

O zagadnieniu opowiada następujący fragment wykładu:

→ Początek: **00:14:48**

→ Koniec: **00:17:12**

Komentarz dla osoby prowadzącej:

Migracje wewnętrzne na dużą skalę to zjawisko charakterystyczne dla Ghany, które jest związane m.in. z rozróżnieniem na północ i południe kraju. Stereotypowo południe postrzegane jest przez mieszkańców Ghany jako bogate, rozwijające się, a północ jako obszar dużo biedniejszy czy wręcz zacofany. Takie postrzeganie kraju powoduje duże, wewnętrzne migracje z północy na południe Ghany. Migracje wewnątrz i pomiędzy krajami afrykańskimi są również charakterystyczne dla wielu innych państw tego kontynentu i mają podłoże zarówno ekonomiczne, jak w omawianym przypadku Ghany, jak i inne, np. związane z konfliktami zbrojnymi.

ZADANIE SIÓDME

PODSUMOWANIE

Poproś uczestniczki i uczestników o podzielenie się refleksją podsumowującą zajęcia. Zapytaj np. czy i jak zmieniło się ich postrzeganie Afryki? Co takiego je/ich zdziwiło? Czy któryś z poruszanych tematów je/ich bardziej poruszył i dlaczego?

ok. 5 minut

refleksja–rundka,
pytanie na forum

prezentacja
(slajd nr 20–21)

ankieta
ewaluacyjna,
ulotki o projekcie

MATERIAŁY DODATKOWE DLA PROWADZĄCYCH

Przed realizacją scenariusza zachęcamy do zapoznania się z innymi materiałami dotyczącymi Afryki, gdyż można znaleźć w nich analogiczne lub uzupełniające tematykę zjawiska. Polecamy następujące materiały:

Anna Niedźwiedź, *Pomiędzy marginalizacją a umocnieniem? Kobiety w katolicyzmie afrykańskim (przypadek Ghany)*,

 <https://podroze.etnograficzna.pl/pomiedzy-marginalizacja-a-umocnieniem-kobiety-w-katolicyzmie-afrykanskim-przypadek-ghany/>

Katarzyna Grabska, *Kandaka i Meheira: polityczna rola kobiet muzyczek w Sudanie*,

 <https://podroze.etnograficzna.pl/kandaka-i-meheira-polityczna-rola-kobiet-muzyczek-w-sudanie/>

Karolina Marcinkowska, *Od-tworzyć przeszłość. Kult czumba i sztuka życia na Madagaskarze*,

 <https://podroze.etnograficzna.pl/od-tworzyc-przeslosc-kult-czumba-i-sztuka-zycia-na-madagaskarze/>

Piotr Cichocki, *Muzyka z Malawi: od klawiszy casio po medyczne bębny*,

 <https://podroze.etnograficzna.pl/muzyka-z-malawi-od-klawiszy-casio-po-medyczne-bebny/>

Chimamanda Ngozi Adichie, *We should all be feminists*, TEDxEuston,

 https://www.youtube.com/watch?v=hg3umXU_qWc

Materiały inspiracyjne dotyczące podróżowania, sposobów mówienia o świecie oraz strony zawierające informacje o Afryce:

Włączamy nowe narracje o świecie, projekt Polskiej Akcji Humanitarnej

 https://www.pah.org.pl/projekt_narracje-2/

post-turysta

 <https://post-turysta.pl/>

Fundacja „Afryka Inaczej”

 <https://afryka.org/>

Ministerstwo
Edukacji i Nauki

Program edukacyjny dla licealistów: *Oblicza współczesnej Afryki*.

Materiał powstał w ramach projektu „Podróże z antropologią” realizowanego przez Stowarzyszenie „Pracownia Etnograficzna” im. Witolda Dynowskiego. Dofinansowano z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki” Ministra Edukacji i Nauki.

Materiał uzupełniony w ramach projektu „Podróże z antropologią - program edukacyjny dla młodzieży”. Projekt współfinansuje m.st. Warszawa.

